

PROTOCOL
Sociale veiligheid
&
Gedrag

Protocol	Sociale veiligheid en gedrag
Datum	December 2023
Doel protocol	Eenduidige afspraken over gedrag en consequenties
Verantwoordelijke	Team, leerlingen en ouders
Goedkeuring MR	

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Waar staan wij voor?	4
	De gedragscode	4
	Sociaal emotioneel leren	5
	Methode KWINK	5
3	Gewenst gedrag stimuleren	7
	Onaanvaardbaar gedrag	8
	Schema onaanvaardbaar gedrag	8
	Stappenplan 1; richtlijn bij verbaal, non-verbaal, of fysiek onaanvaardbaar gedrag	9
	Stappenplan 2; richtlijn bij diefstal	11
	Stappenplan 3; richtlijn bij het bezit voor verboden voorwerpen en middelen	12
	Stappenplan 4; Richtlijn bij beschadigen en/of vernielen van voorwerpen/materialen van anderen	13
	Stappenplan 5; Richtlijn bij seksueel intimiderend/overschrijdend gedrag	14
	Onaanvaardbaar gedrag vanuit ouders/verzorgers en derden	16
4	(Digi) Pestprotocol	17
	Stappenplan	19
	Pedagogische invulling van het protocol	20
5	Procedure schorsing en verwijdering	22
	Bijlage I: Leerlijn SEO	23
	Bijlage II: Stappenplan time-in & time-out	28
	Bijlage III: Formulieren: gemiste kans en laatste kans	30
	Bijlage IV: Voorbeeld kader	32
	Bijlage V: Stappenplan begeleiding gedrag	33

INLEIDING

Op De Wereldwijzer werken we aan een veilig pedagogisch schoolklimaat. Wij willen dat onze leerlingen zich veilig en prettig voelen op onze school. We spreken daarom niet alleen over een fysiek veilige omgeving, maar ook over een sociaal veilige omgeving. Een veilig klimaat vraagt om heldere regels en toezicht op het naleven ervan. Het gewenste gedrag stimuleren is het uitgangspunt van ons dagelijks handelen.

In dit 'protocol sociale veiligheid en gedrag' beschrijven wij de zaken, die de sociale veiligheid bij ons op school moeten waarborgen. Er is beschreven hoe wij werken aan de sociaal emotionele ontwikkeling van de leerlingen en gewenst gedrag stimuleren, maar ook hoe wordt gehandeld bij ongewenst, onaanvaardbaar gedrag. Wij zien hier een gezamenlijke verantwoordelijkheid; van de directie, de leerkrachten, de medezeggenschapsraad, de ouders en de leerlingen. Voor hen is dit protocol bedoeld.

De wet verplicht de school aan veiligheidseisen te voldoen om ongelukken te voorkomen, maar verplicht de school ook regelingen te treffen omtrent agressie, geweld en pesten. Die regelingen staan beschreven in dit protocol. De sociale veiligheid heeft betrekking op het gedrag van de aanwezigen in de school en de samenwerking tussen betrokkenen. Het beleid op sociale veiligheid moet praktisch en oplossingsgericht zijn.

WAAR STAAN WIJ VOOR?

De Wereldwijzer heeft een duidelijk motto: Leren doen we samen. In een veranderende wereld en maatschappij is het belangrijk in verbinding te blijven met elkaar. Alleen kom je ver, samen kom je verder. Onze kernwaarden:

Verbinding

Vanuit verbinding werken we samen en zijn we betrokken bij elkaar

Vreugde

We ervaren vreugde doordat we ons laten inspireren, spelen en plezier hebben

Veiligheid

Op school zijn en voelen we ons veilig in alle situaties

Verantwoordelijkheid

We nemen verantwoordelijkheid voor onze ontwikkeling en tonen eigenaarschap en leiderschap

Ons team werkt vanuit het motto en de kernwaarden en is gericht op alle leerlingen, we voelen ons verantwoordelijk voor het welzijn van alle leerlingen en collega's in de school. Leerkrachten zijn gericht op een growth mindset van onze leerlingen en elkaar. Leerlingen worden positief benaderd, humor vinden we hierin een belangrijke kracht. Leerkrachten geven elkaar en leerlingen complimenten, we bevestigen gewenst gedrag en zijn tegelijkertijd daadkrachtig en duidelijk bij ongewenst gedrag.

GEDRAGSCODE

De gedragscode is de basis van het dagelijks handelen van team, leerlingen en ouders: dit is hoe wij met elkaar omgaan op De Wereldwijzer.

- Samen zorgen we dat iedereen het leuk heeft op school
- We hebben respect voor onszelf, de ander en onze omgeving
- We luisteren naar elkaar, helpen elkaar en leren samen
- Iedereen is anders, iedereen hoort erbij
- We praten vriendelijk met en over elkaar

SOCIAAL EMOTIONEEL LEREN

We vertalen de gedragscode naar het sociaal emotioneel leren van leerlingen door preventief te werken met een sterke aanpak. Op De Wereldwijzer werken we met de methode Kwink voor sociaal emotioneel leren.

DE METHODE KWINK

Kwink is een online methode voor sociaal-emotioneel leren (SEL) voor groep 1 t/m 8 van het primair onderwijs. Inclusief burgerschap en mediawijsheid. Kwink biedt een doordacht SEL-programma, gebaseerd op de laatste wetenschappelijke inzichten. Kwink is gericht op preventie (van bijvoorbeeld pesten op school) en de kracht van een veilige groep.

Kwink is geïnspireerd op het boek 'Groepsplan Gedrag, planmatig werken aan passend onderwijs' van dr. Kees van Overveld. Internationaal onderzoek wijst uit dat een sterk ingevuld programma voor sociaal-emotioneel leren (SEL) in combinatie met goed klassenmanagement, ook tot hogere scores leidt voor taal, lezen en rekenen. Kwink is een goedgekeurde methode

Wat doet Kwink

- Voorkomt verstorend gedrag en pesten
- Kent een groepsbrede, preventieve aanpak
- Zorgt voor een sociaal veilige groep
- Verhoogt de leeropbrengsten
- Werkt met vijf bewezen gedragscompetenties
- Voldoet aan de Wet Sociale Veiligheid

Het systematisch aanleren van SEL-competenties draagt wezenlijk bij aan een veilige, sociale leer- en leefomgeving. Deze leefregels worden vormgegeven in de vijf gedragscompetenties:

Besef hebben van je zelf

- Kunnen inschatten van je eigen gevoelens
- Kennis hebben van je interesses, waarden en kracht
- Een gezond zelfvertrouwen

Besef hebben van de ander

- Empathie
- Perspectief nemen
- Verschillen tussen individuen en groepen herkennen en waarderen
- Sociale cues juist interpreteren

Keuzes kunnen maken

- Weloverwogen kiezen met de juiste aandacht voor jezelf en de ander
- Bijdragen aan een positief klimaat in je school
- Verantwoordelijkheid nemen voor je eigen gedrag

Zelfmanagement

- Impulscontrole bij stressvolle situaties
- Omgaan met heftige emoties
- Doelgericht gedrag

Relaties kunnen hanteren

- Relaties aangaan gebaseerd op samenwerking
- Sociale druk weerstaan
- Conflicten oplossen

Groepsafspraken en Kwink

Aan de hand van de lessen van Kwink en de Gouden Weken, worden er in de eerste weken groepsafspraken/klassenregels gemaakt. Deze afspraken worden met de leerkracht en de kinderen samen gemaakt. Wanneer de afspraken samen gemaakt zijn, worden deze zichtbaar gemaakt aan de Kwink-muur. De Kwink-muur is een (prik-)bord waarop de Kwink van de Week, de bijbehorende Kwinkslag en andere Kwink zaken zichtbaar gemaakt zijn.

Kwink en Gouden en Zilveren weken

Naast het werken met de SEL-methode Kwink door het jaar heen, staan er twee perioden specifiek in het schooljaar in het teken van het vormen van een sociaal veilige groep: De Gouden weken en De Zilveren weken.

Direct na de zomervakantie starten in iedere groep de Gouden Weken. Dit is het moment om te investeren in een positieve groep. Op De Wereldwijzer werken wij tijdens de Gouden Weken actief aan een goede sfeer in de groep, wat zorgt voor een stevig fundament voor het gehele schooljaar. De Gouden Weken duren vier tot zes weken. Met behulp van de betreffende lessen uit de methode “Kwink” en werkideeën uit het boek “Gouden Weken” zorgt de leerkracht voor passende energizers en activiteiten voor de groep, welke bijdragen aan een fijne en positieve sfeer in de groep.

Bepaalde activiteiten of energizers uit het programma worden na de kerstvakantie opnieuw ingezet. Dit worden de Zilveren Weken genoemd. Het onderhouden van de positieve en fijne sfeer in de groep is een continu proces, echter is na de kerstvakantie vaak extra onderhoud nodig. Er kunnen opnieuw groepsafspraken gemaakt worden, omdat de bestaande afspraken wat naar de achtergrond zijn verdwenen of minder relevant zijn geworden. Ook kan het zijn dat er verschuivingen geweest zijn binnen de groep.

Ouders

Ook thuis kunnen ouders Kwink gebruiken om gewenst gedrag te stimuleren. Meerdere keren per jaar is er de koelkastposter met leuke oefeningen en spelletjes rond gedrag. Deze worden gepubliceerd in de nieuwsbrief.

GEWENST GEDRAG STIMULEREN

Gewenst gedrag is gedrag dat fijne gevolgen heeft voor de leerling en de omgeving. Het gewenste gedrag kan gestimuleerd worden door bijvoorbeeld beloningen en /of complimenten te geven.

Het belonen van gewenst gedrag is een krachtig middel om een leerling te laten beseffen dat het gedrag goed is zodat het daardoor naar verwachting dit positieve gedrag vaker zal gaan laten zien. Een beloning hoeft niet altijd iets tastbaars te zijn, maar kan ook in de vorm van: een duim opsteken, een schouderklopje of een positieve bevestiging.

In de geest van Kwink en de visie en missie van de Wereldwijzer, is er dan ook geen tastbaar beloningssysteem in de klas. Mocht er in een groep wel een beloningssysteem of iets dergelijks nodig zijn, gaat dit altijd in samenspraak met de werkgroep Gedrag en/of de Intern Begeleider.

Op de Wereldwijzer gaan we uit van gewenst gedrag in een positief en veilig (leer-) klimaat. Ongewenst en onaanvaardbaar gedrag komt echter voor. Dit protocol voorziet in de vervolgstappen voor het kind, de leerkracht, de school en ouders bij onaanvaardbaar gedrag. We volgen de stappen en gaan met het kind en de ouders/verzorgers in gesprek.

ONAAANVAARDBAAR GEDRAG

De uitwerking van de gedragsafspraken zijn gespecificeerd in een aantal stappenplannen. Hierin wordt op heldere wijze de procedure van handelen en eventuele sancties uitgelegd. Deze stappenplannen vormen een richtlijn met als doel zoveel als mogelijk duidelijkheid te geven in de procedures bij onaanvaardbaar gedrag binnen onze school. In onderstaand schema is terug te vinden, welke gedragingen wij op De Wereldwijzer niet accepteren. Dit geldt voor leerlingen onderling en tussen leerling en medewerkers. Onaanvaardbaar gedrag van ouders en derden is apart opgenomen.

Het doel is om ongestoord en optimaal te kunnen leren.

Onprettig gedrag van leerlingen belemmert dat niet. Het is gedrag waar een leerkracht zich persoonlijk aan ergert en het is dus niet opgenomen in het schema. Voorbeelden zijn 'Huh' zeggen en onderuitgezakt zitten.

Lastig of ongewenst probleemgedrag kan wel de lesvoortgang verstoren. Een vuistregel hierbij is 5maal lastig = belangrijk probleemgedrag.

Belangrijk probleemgedrag en onwettig probleemgedrag valt onder **onaanvaardbaar gedrag**.

De onderstaande gedragingen vallen hieronder.

Schema onaanvaardbaar gedrag

Verbaal of non-verbaal onaanvaardbaar gedrag	Fysiek onaanvaardbaar gedrag
• uitdagend gedrag door bewust niet te luisteren en/of afspraken en de gedragscode te negeren • vernederen • schelden/vloeken • bedreigingen • discrimineren • (seksueel) provocatief taalgebruik Stappenplan 1	• duwen / trekken • slaan / schoppen • knijpen / krabben • spugen • laten struikelen • haren trekken • bijten Stappenplan 1
Het toe-eigenen of wegnemen van voorwerpen en/of materialen die een ander toebehoren. Stappenplan 2	Het doelbewust beschadigen en/of vernielen van voorwerpen of materialen die een ander toebehoren. Stappenplan 4
In het bezit zijn van voorwerpen en/of middelen die niet thuis horen op een basisschool zoals messen, aanstekers, vuurwerk, alcohol, sigaretten enz. Stappenplan 3	Seksueel intimiderend / overschrijdend gedrag zoals ongewenste aanraking, betasting of seksueel misbruik. Stappenplan 5

DE STAPPENPLANNEN

Voor elk van de gedragingen in het voorgaande schema hebben wij een stappenplan opgesteld met richtlijnen hoe te handelen. Op De Wereldwijzer houden we ons aan de stappenplannen die hier beschreven staan. Bij het gebruik van de stappenplannen wordt rekening gehouden met:

- Leeftijd en emotionele ontwikkeling van de leerling.
- Welke vorm (en mate) van gedrag de leerling laat zien.
- Frequentie van het vertoond gedrag van de leerling.
- De situatie waarin het onaanvaardbaar gedrag heeft plaatsgevonden.

Stappenplan 1

(Belangrijk probleemgedrag; 5x lastig gedrag = belangrijk probleemgedrag)

Richtlijn bij verbaal, non-verbaal of fysiek onaanvaardbaar gedrag

<u>Stap 1</u>	Gedragsinstructie Leerlingen die non-verbaal of verbaal onaanvaardbaar gedrag vertonen worden hierop direct persoonlijk aangesproken door de (vak)leerkracht of een medewerker van de school die dit gedrag signaleert. De leerling krijgt een waarschuwing. Bij een tweede waarschuwing krijgt de leerling de keuze: doen wat er wordt verwacht of gelijk een time-in (stap 2). In het geval van fysiek onaanvaardbaar gedrag krijgt de leerling gelijk een time-out. Zie hiervoor stap 2. Indien van toepassing: de leerling biedt excuses aan middels een briefje, tekening, gesprekje o.i.d. Corrigerende gedragsinstructie: 1. Maak contact. 2. Benoem het inadequate gedrag: ik zie.... 3. Benoem gewenst adequaat gedrag. 4. Geef uitleg en benoem wat eventueel goed ging.
<u>Stap 2</u>	Sociale uitsluiting Wanneer het inadequate gedrag zich blijft voordoen en een corrigerende gedragsinstructie niet het gewenste resultaat oplevert gaat de (vak)leerkracht over tot sociale uitsluiting van de leerling. De eerste stap is een time in. 1. Time in: elke klas heeft een time-in plek, waar de leerlingen aan de slag gaat met het <u>schoolwerk of aparte taak</u>. Dit is een rustige plek in de eigen klas, eventueel met een studybuddy. De leerkracht besteedt dan geen aandacht meer aan het kind, maar laat het even met rust. Na een kwartier mag de leerling van de time-in plek af. Wanneer de leerling nog steeds ongewenst gedrag vertoont, wordt het kind verwijderd uit de klas en gaat hij of zij naar een andere klas: de time-out. 2. Time out: de leerling krijgt, volgens onderstaande indeling, een vaste time-outplek in een andere klas. Het is van belang dat de leerling hoort wat de reden is voor het apart zetten en wat er van hem/haar verwacht wordt. Groep 1/2 gaat naar een andere groep 1/2. Dit gebeurt alleen wanneer het echt noodzakelijk is en het kind niet meer voor rede vatbaar is. • Groep 3A <-> groep 3B • Groep 5A -> groep 5B

	• Groep 5B -> groep 7A • Groep 7A -> groep 5A • Groep 7B -> groep 8B • Groep 8B -> groep 8A • Groep 8A -> groep 7B • Groep 4A <-> groep 6A • Groep 4B <-> Groep 6B Ook hier blijft het kind een kwartier. Het kind komt na een kwartier terug in de klas. De leerkracht laat het kind rustig binnenkomen en besteedt geen aandacht meer aan het ongewenste gedrag. Na schooltijd heeft de leerkracht een gesprekje met de leerling. Met jonge kinderen wordt gelijk een gesprekje gevoerd bij terugkomst in de klas. In het geval van fysiek onaanvaardbaar gedrag wordt in samenspraak met directie of IB bepaald wat een passende tijd voor de time-out is.
<u>Stap 3</u>	Melding en rapportage bij time out De situatie wordt zo concreet en objectief mogelijk beschreven in Esis onder het kopje incident. Tevens worden de ouder(s)/verzorger(s) ingelicht over het voorval en de genomen maatregel.
<u>Stap 4</u>	Tweede time out Bij een tweede time out binnen een dag of week volgt er een (bij voorkeur live, desnoods telefonisch) gesprek na schooltijd met ouders, de leerkracht, het kind en eventueel de intern begeleider of directie. Ook hiervan wordt een notitie in Esis gemaakt. Het “Het gaat mis” formulier (zie bijlage 4) wordt meegegeven en de volgende dag ingevuld ingeleverd bij de leerkracht. Zo wordt er schriftelijk gereflecteerd op het gedrag door het kind zelf. Met het formulier volgt er nog een kort kindgesprek tussen het kind en de leerkracht. Het formulier wordt in de klassenmap bewaard.
<u>Stap 5</u>	Handelingsplan Als deze situatie zich blijft herhalen neemt de groepsleerkracht contact op met de IB'er en wordt er een handelingsplan opgesteld. Dit plan wordt besproken met ouders/verzorgers en de leerling. Wanneer de vakleerkracht tijdens de vakuren (gym, muziek) in stap 4 belandt, neemt deze eerst contact op met de groepsleerkracht en bepalen ze samen welke stappen er verder worden genomen. Ze kunnen hierbij ook de hulp van de IBer inschakelen.
<u>Stap 6</u>	Uitvoering Uitvoering van het handelingsplan.
<u>Stap 7</u>	Nabespreking en evaluatie Na een, vooraf vastgestelde en in het handelingsplan opgenomen, periode wordt er met de IB'er en ouders/verzorgers nabesproken of de overeengekomen interventies het gewenste resultaat hebben opgeleverd. Indien geen sprake is van het gewenste resultaat en het verbaal onaanvaardbare gedrag zich blijft voortzetten volgt een gesprek met de (adjunct)-directeur van de school waarbij een poging wordt gedaan het gedrag van de leerling te beïnvloeden. Dit kan soms inhouden dat er een disciplinaire maatregel getroffen moet worden passend bij het gedrag. Deze disciplinaire maatregel kan bestaan uit het opstellen van een gedragskader.
<u>Stap 8</u>	Uitvoering en evaluatie gedragskader Het gedragskader wordt opgesteld en nageleefd. Het gedragskader wordt altijd met ouders/verzorgers besproken en geëvalueerd. Vanuit de evaluatie met leerkracht, IBer en directie wordt per termijn bekeken of het kader gehandhaafd of ontbonden wordt.

Stappenplan 2 (Onwettig gedrag) Richtlijn bij diefstal	
<u>Stap 1</u>	Gedragsinstructie Als een personeelslid een leerling betrapt op diefstal, wordt de leerling aangesproken door dit personeelslid. Dit gebeurt na overleg met een directielid. Indien van toepassing: de leerling biedt excuses aan middels een briefje, tekening, gesprekje o.i.d.
<u>Stap 2</u>	In beslagname Het door de leerling toegeëigende voorwerp wordt te allen tijde in beslag genomen door het personeelslid en afgegeven bij een directielid.
<u>Stap 3</u>	Melding Er wordt direct melding gemaakt bij een directielid van de school. In overleg kan de leerling ook aan het desbetreffende directielid overgedragen worden.
<u>Stap 4</u>	Informereren De ouders/verzorgers van de betrokken leerling worden direct op de hoogte gesteld van het incident. In overleg met directie wordt besloten wie de ouders inlicht.
<u>Stap 5</u>	Rapportage Het vergrijp wordt zo kort, concreet en helder mogelijk beschreven in ESIS onder het kopje incident.
<u>Stap 6</u>	Aangifte Directie overlegt met het personeelslid die de leerling op het strafbaar feit heeft betrapt of aangifte bij de politie gewenst is.
<u>Stap 7</u>	Vervolgtraject Informereren betrokkenen (b.v. gesprek met ouders). Eventuele sancties (taakstraf, schorsen). Eventuele regeling schade. Wat te doen bij herhaald gedrag?

Stappenplan 3**(Onwettig gedrag)****Richtlijn bij in het bezit zijn van verboden voorwerpen/middelen**

<u>Stap 1</u>	Gedragsinstructie De school constateert dat een leerling in het bezit is van een verboden voorwerp of middelen. Hieronder vallen; Voorwerpen waarmee je een ander pijn kan doen of kan bedreigen (denk aan een mes, katapult, vuurwerk of pistool). Verboden middelen, zoals alcohol, rookwaar of drugs. De (vak)leerkracht zal het waar in beslag nemen en de leerling een corrigerende gedragsinstructie geven. Dit houdt de volgende stappen in: Maak contact. Benoem adequaat gewenst gedrag. Geef uitleg. Versterk het gedrag in de gewenste richting. Het betrokken slachtoffer(s) meldt de dader zijn gevoelens over het incident.
<u>Stap 2</u>	In beslagname Het verboden middel/voorwerp is in beslag genomen door de (vak)leerkracht of betreffende personeelslid en wordt afgegeven bij een MTlid. Hij/zij neemt contact op met de ouders, die direct op de hoogte worden gesteld van het bezit.
<u>Stap 3</u>	Rapportage Er wordt een rapportage van het incident door de (vak)leerkracht of betreffende personeelslid aangemaakt in ESIS. De directie maakt een rapportage van de vervolgstappen.
<u>Stap 4</u>	Melding Afhankelijk van “de zwaarte” van het bezit en wat er door de leerling mee gedaan is, kan het MTlid besluiten om aangifte te doen bij de politie. De directie neemt dan contact op met de wijkagent (via directie) Met hem/haar wordt overlegd wat de juiste weg is om te bewandelen.
<u>Stap 5</u>	Ouders informeren Wanneer besloten wordt door de school (in overleg met de politie) een officiële melding te doen, dan wordt dit vooraf altijd eerst door de directie medegedeeld aan de ouders/verzorgers.
<u>Stap 6</u>	Inzetten gedragskader Wanneer dit niet het eerste incident is, kan er worden over gegaan tot het inzetten van een gedragskader. In overleg met leerkracht en IB'er, neemt het directielid een besluit om over te gaan tot een gedragskader: een corrigerend gedragscontract of een verwijderingscontract. Dit kader wordt aan de ESIS gehangen nadat het besproken is met leerling en ouder. De directie is verantwoordelijk voor dit kader. Dagelijks wordt er in een vast gesprek in Social Schools terugkoppeling gegeven door de leerkracht. Onderwerp van het gesprek: ‘heen-en-weer gesprek gedrag’. De IB'er is verantwoordelijk voor het bewaken van de gemaakte afspraken en de tussentijdse evaluatiemomenten van het kader.
<u>Stap 7</u>	Vervolg Wanneer blijkt dat een kader opgeheven kan worden, dan is dit een besluit van de directie.

Stappenplan 4 (Belangrijk probleemgedrag) Richtlijn bij beschadigen en/of vernielen van voorwerpen/materialen van anderen	
<u>Stap 1</u>	Gedragsinstructie Leerlingen die voorwerpen/materialen beschadigen en/of vernielen van anderen worden hierop direct persoonlijk aangesproken door de leerkracht of medewerker van de school. Afhankelijk van de situatie en de leerling gebeurt dit individueel of in klassenverband. De (vak)leerkracht zal de vernielde voorwerp(en) in beslag nemen en de leerling een corrigerende gedragsinstructie geven. Het betrokken slachtoffer(s) meldt de dader zijn gevoelens over het incident. Corrigerende gedragsinstructie 1. Maak contact. 2. Benoem het inadequate gedrag. 3. Benoem gewenst adequaat gedrag. 4. Benoem (indien nodig) het vervolgtraject.
<u>Stap 2</u>	In beslagname Materiaal/voorwerp is opgemerkt of wordt in beslag genomen door de (vak)leerkracht en wordt afgegeven bij directie. Hij/zij neemt contact op met de ouders, die direct op de hoogte worden gesteld van het vernielen/beschadigen van voorwerp/materialen.
<u>Stap 3</u>	Rapportage Er wordt een rapportage door de leerkracht of betreffende personeelslid aangemaakt in de ESIS. Hiervan wordt melding gemaakt bij dader en slachtoffer/betrokkenen.
<u>Stap 4</u>	Aangifte Afhankelijk van “de zwaarte” van het beschadigen/vernielen en wat er door de leerling meegedaan is, kan het directielid besluiten om aangifte te doen bij de politie. Er wordt contact opgenomen met de wijkagent (via directie). Met hem/haar wordt overlegd wat de juiste weg is om te bewandelen. Wanneer besloten wordt door de school (in overleg met de politie) een officiële melding te doen, dan wordt dit vooraf altijd eerst door de directie medegedeeld aan de ouders/verzorgers.
<u>Stap 5</u>	Vervolgtraject Informeren van betrokkenen en een gesprek voeren met de ouders van de betrokkenen. Eventueel schaderegeling in gang zetten; de verantwoordelijkheid ligt bij de ouders, school speelt een bemiddelende rol (dwingend). In ernstige gevallen van vernieling of beschadiging kan een aanmelding -door IB'er of directie- bij SJA (Stedelijke Jeugd Aanpak) worden opgestart via de politie.
<u>Stap 6</u>	Evalueren Evalueren van het traject en onderhouden van handelingsadviezen. Bij herhalen van gedragspatroon opstarten van een gedragskader.

Stappenplan 5**(Onwettig gedrag)****Richtlijn bij seksueel intimiderend/overschrijdend gedrag**

<u>Stap 1</u>	Melding Iedereen die een vermoeden heeft van een geval van seksuele intimidatie of seksueel misbruik van een leerling of personeelslid wordt geacht hiervan direct melding te maken bij een directie van de school. Indien directie zelf verdacht wordt van seksuele intimidatie wordt de situatie bij de vertrouwenspersoon van SCOL gemeld. De contactpersoon van de school kan de melder bijstaan, adviseren en begeleiden.
<u>Stap 2</u>	Vaststellen Is er sprake van een vermoeden van seksuele intimidatie of misbruik van leerling tot leerling, dan gaat allereerst de verantwoordelijke leerkracht van de dader in gesprek met de dader en het vermeende slachtoffer. Er moet goed onderzoek worden gedaan. De betreffende leerkracht zoekt contact met de verantwoordelijke IB'er om de status van het incident goed op waarde te schatten. Wanneer er na grondig onderzoek door de leerkracht en IB'er sprake is van een werkelijke klacht, dan zal de leerkracht de vervolgactie met de directie kortsluiten. De taken en verantwoordelijkheden worden goed doorgesproken en vastgelegd.
<u>Stap 3</u>	Rol Intern Begeleider De directie wijst een onafhankelijke IB'er aan, die alle acties die uit deze melding voortkomen, volgt, coördineert en in ESIS noteert in een zorgdossier.
<u>Stap 4</u>	Melding politie Er wordt -indien nodig- door de directie direct contact opgenomen met de (zedes)politie.
<u>Stap 5</u>	Ouders inlichten Zodra er sprake is van een serieus vermoeden van seksuele intimidatie of seksueel misbruik van de leerling, wordt de verantwoordelijke ouder/verzorger van de betrokken leerling ingelicht door de directie en/of de politie. Op dat moment wordt tevens de aangeklaagde ingelicht door de directie en/of de politie. Is de aangeklaagde minderjarig dan wordt ook de verantwoordelijke ouder/verzorger ingelicht. Slechts in overleg met de politie kan het informeren van de aangeklaagde achterwege blijven.
<u>Stap 6</u>	Onderzoek In overleg met de directie stelt de politie een onderzoek in naar de gemelde situatie. Gedurende het onderzoek draagt de IB'er zorg voor behartiging van zowel de klager als de aangeklaagde. In deze fase probeert de IB'er de schade voor betrokkenen zoveel mogelijk te beperken.
<u>Stap 7</u>	Maatregelen De IB'er zorgt dat de leerling goed begeleid wordt en treft, indien noodzakelijk, maatregelen ter voorkoming van verdere seksuele intimidatie. In overleg met de politie wordt beoordeeld of het noodzakelijk is om contact op te nemen met de huisarts over medische stappen. De IB'er voert tevens overleg met de directie over de noodzaak van de te nemen maatregelen. Maatregelen als schorsing of verwijdering mogen niet op de uitkomst van het onderzoek vooruit lopen.

<u>Stap 8</u>	Opvang dader Wanneer het een leerling betreft die wordt aangeklaagd draagt de IB'er van de school in overleg met de directie en de ouders zorg voor opvang van de leerling.
<u>Stap 9</u>	Termijn onderzoek Het onderzoek naar de gemelde situatie door de IB'er wordt binnen 2 weken na de melding afgerond. Is deze termijn niet haalbaar, dan overlegt de IB'er met de directie. De directie informeert alle betrokkenen m.b.t. het overschrijden van de termijn.
<u>Stap 10</u>	Besluit directie Binnen een week na ontvangst van het onderzoeksrapport van de IB'er neemt de directie een besluit over de te nemen stappen.
<u>Stap 11</u>	Oordeel Wanneer er na het oordeel van de directie sprake is geweest van seksuele intimidatie of misbruik van een leerling door een medewerker, kan afhankelijk van de ernst van de gebeurtenis, de directie overgaan tot disciplinaire maatregelen of beëindiging van het dienstverband. Wanneer er na het oordeel van de directie sprake is geweest van seksuele intimidatie of misbruik van een leerling door een medeleerling, kan afhankelijk van de ernst van de gebeurtenis, de directie overgaan tot disciplinaire maatregelen als schorsing of verwijdering.

In aansluiting op bovenstaand stappenplan hanteren wij de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. We hanteren het vernieuwde `afwegingskader`.

ONAAANVAARDBAAR GEDRAG VANUIT OUDERS OF DERDEN

Wanneer een ouder/verzorger of derde (externe) onaanvaardbaar gedrag vertoont op het terrein van de school (dit kan dus ook op het schoolplein zijn) heeft dit vaak een grote impact. Het is daarom belangrijk vast te leggen hoe we op dat moment handelen.

Richtlijn bij (non) verbaal onaanvaardbaar gedrag door ouders/verzorgers of derden (externen)	
<u>Stap 1</u>	Gedragsinstructie Ouder(s)/verzorger(s) en derden/externen die (non) verbaal en/of fysiek onaanvaardbaar gedrag vertonen in de vorm van schelden, (be)dreigen, vloeken, vernederen, racisme/discriminatie of seksueel provocatieve uitingen worden hierop direct persoonlijk aangesproken en begrensd. Er wordt benadrukt dat het gedrag niet in het belang van onze leerlingen is en niet geaccepteerd wordt op De Wereldwijzer.
<u>Stap 2</u>	Consequentie Het contactmoment wordt afgebroken en er wordt -indien nodig- gemeld dat er aangifte wordt gedaan bij de politie. De betreffende ouder(s)/verzorger(s) en derden worden verzocht de school te verlaten en worden uitgeleide gedaan. Wanneer de situatie te bedreigend is, stap dan uit de situatie en bel 112.
<u>Stap 3</u>	Aangifte De desbetreffende medewerker doet samen met een MTlid aangifte bij de politie.
<u>Stap 4</u>	Melding De desbetreffende medewerker of MTlid maakt een verslag en hangt dit -indien mogelijk- aan ESIS bij de betreffende leerling.
<u>Stap 5</u>	Nazorg De directie zorgt dat er voldoende nazorg is geregeld voor de medewerker.
<u>Stap 6</u>	Nabespreking incident De directie en IB'er spreekt met alle betrokkenen en specialisten op dit gebied het incident na en denken na over te nemen interventies of stappen om herhaling te voorkomen.
<u>Stap 7</u>	Bij herhaling Worden er in overleg met het bestuur van SCOL, verdere stappen bepaald.

(DIGI) PESTPROTOCOL

Voor diverse vormen van onaanvaardbaar gedrag hebben wij stappenplannen opgesteld. Deze zijn terug te vinden in het vorige hoofdstuk. Pesten geven wij in dit hoofdstuk een aparte plek, ook al komt dit doorgaans voor als vorm van fysiek en/of verbaal ontoelaatbaar gedrag.

Wat is pesten?

Een kind wordt gepest wanneer het herhaaldelijk last heeft van negatieve acties van een ander (fysiek, verbaal of psychologisch, direct of via internet of mobiel) die op hem of haar zijn gericht en waarbij de macht ongelijk is verdeeld.

Plagen en pesten

Bij plagen is er sprake van gelijkwaardigheid tussen de betrokkenen en het vertoonde gedrag plaatsvindt in een positieve sfeer. De kinderen nemen elkaar in de maling, dagen elkaar uit, zonder dat dit door de betrokkenen als bedreigend of echt vervelend wordt ervaren. Pesten is systematisch geweld (psychisch of fysiek) van een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van één of meer andere leerlingen. Door middel van de methode Kwink wordt de kinderen geleerd om goed naar de ander te kijken: vindt de ander het nog leuk of niet?

Cyberpesten en sociale media

Cyberpesten is het digitaal pesten, via sociale media. Tegenwoordig kan pesten via sociale media, zoals TikTok, Instagram of Whatsapp doorgaan thuis. Dit pestgedrag kan dan ook doorspelen in de klas. Het cyberpesten kan gebeuren via computers, smartphones, tablets en spelconsoles. Cyberpesten is vaak een verlenging van het offline pesten, waardoor een leerling het gevoel kan krijgen zich nergens meer veilig te voelen.

Voorbeelden van cyberpesten

- Het verspreiden van beledigende, kwetsende of bedreigende foto's, video's of persoonlijke informatie;
- Het sturen van beledigende, kwetsende of bedreigende berichten;
- Het buitensluiten van leerlingen in Whatsappgroepen, games etc.
- Het gebruik van iemands identiteit (nep-account) om in naam daarvan berichten te versturen.

Signaleren van pesten

Wat er tussen de kinderen onderling speelt, is niet altijd bekend bij de leerkracht en/of ouders.

Het is daarom van belang dat kinderen de leerkracht informeren wanneer het kind zelf gepest wordt of ziet dat iemand anders gepest wordt. Wanneer een ouder informatie heeft over pestgedrag tussen de kinderen, wordt de ouder verzocht dit met de leerkracht te delen. Leerkrachten en ouders moeten alert zijn op signalen van pesten.

Signalen van pesten op school

- Het kind wil niet meer naar school
- Het kind wordt buitengesloten;
- Schoolprestaties gaan achteruit;

- Het kind blijft dicht bij leerkracht tijdens de pauze;
- Het kind vermijdt het schoolplein;
- Het kind oogt ongelukkig, gestrest en-/of depressief;
- Het kind vertelt over buikpijn en-/of hoofdpijn;
- Het kind heeft niet veel vrienden;
- Bezittingen van het kind worden afgenomen en-/of verstopt;
- Het kind wordt uitgelachen en-/of onvriendelijk benaderd.

Signalen thuis van pesten op school:

- Het kind wil niet meer naar school of is bang om naar school te gaan;
- Het kind komt thuis met kapotte spullen;
- Het kind heeft blauwe plekken en-/of schrammen;
- Het kind neemt geen vrienden/klasgenoten mee naar huis;
- Het kind kiest een onlogische route van en naar school
- Het kind slaapt onrustig en-/of heeft nare dromen;
- Het kind wordt niet uitgenodigd voor feestjes;
- Het kind oogt gestrest aan het einde van een vakantie of weekend.

Wij vinden pestgedrag zo'n ernstig vergrijp, dat wij er een apart stappenplan voor hanteren.

Uitgangspunten bij ons (digi)pestprotocol

Als pesten en pestgedrag plaatsvindt, ervaren we dat als een probleem op onze school zowel voor de leerkrachten als de ouders, de kinderen, de gepeste kinderen, de pesters en de 'zwijgende' groep kinderen. De school heeft een inspanningsverplichting om pestgedrag te voorkomen en aan te pakken door het scheppen van een veilig pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als ongewenst gedrag wordt ervaren en in het geheel niet wordt geaccepteerd.

Leerkrachten en overblijfouders zijn alert op signalen van pesten en nemen deze serieus. Zij nemen duidelijk stelling en ondernemen actie tegen dit gedrag. De verantwoordelijkheid blijft te allen tijde liggen bij de leerkrachten. Dit pestprotocol is tevens van toepassing in situaties waarbij sprake is van digipesten. Wij zijn van mening dat in zulke gevallen dezelfde stappen genomen moeten worden.

Preventieve maatregelen

Op de Wereldwijzer wordt gewerkt aan een veilig groep door middel van Kwink. Daarbij worden met de groep regels en afspraken gemaakt aan het begin van het jaar. Wij zien pesten als een groepsprobleem. Dat betekent dat het probleem met de groep opgelost gaat worden. In het stappenplan staat dit uitgewerkt. Indien de leerkracht aanleiding daartoe ziet, besteedt hij of zij expliciet aandacht aan pestgedrag in een groepsgesprek of met behulp van specifiek lesmateriaal.

Stappenplan (digi)pesten	
<u>Stap 1</u>	Indien er sprake is van incidenten betreffende pestgedrag wordt dat met de betrokken kinderen besproken door de leerkracht van het kind. Dit gesprek staat niet op zichzelf maar wordt regelmatig herhaald om het probleem aan te pakken. Van dit gesprek worden aantekeningen gemaakt in Esis van zowel de pester als het gepeste kind.
<u>Stap 2</u>	In de groep worden preventieve lessen over pesten gegeven. Ook vinden er gesprekken plaats tussen de leerkracht, pester en gepeste. Op deze manier krijgen we meer inzicht in de pester en het gepeste kind en worden ouders alvast schriftelijk op de hoogte gesteld van het feit dat hun kind pest, of gepest wordt en dat de school dit niet tolereert.
<u>Stap 3</u>	Indien er sprake is van herhaald pestgedrag worden de ouders van de pester in het bijzijn van de pester op de hoogte gesteld van de ongewenste gebeurtenissen in een gesprek op school. Eventueel kan de IB'er hierbij worden uitgenodigd. Aan het eind van dit oudergesprek worden de afspraken met de pester uitdrukkelijk doorgesproken en ook vastgelegd. Ook de op te leggen sancties bij overtreding van de afspraken worden daarbij vermeld. Gedacht kan worden aan uitsluiting van vooral de situaties die zich in het bijzonder lenen voor pestgedrag. Daarbij kan gedacht worden aan: buiten spelen, overblijven, bewegingsonderwijs, excursies, schoolreisjes en bibliotheekbezoek. De betreffende IB'er wordt uiterlijk in dit stadium op de hoogte gesteld van de gesprekken met de kinderen en de ouders en kan de gemaakte afspraken terug vinden in de ESIS.
<u>Stap 4</u>	Indien het probleem zich toch blijft herhalen meldt de leerkracht dit gedrag aan de ib'er en de directeur. De leerkracht overhandigt de directeur alle relevante informatie zoals de data van de gebeurtenissen, de data en inhoud van de gevoerde gesprekken en de vastgelegde afspraken zoals die gemaakt zijn om het pesten aan te pakken.
<u>Stap 5</u>	De directeur roept de ouders op school voor een gesprek. Ook het kind kan in dit eerste gesprek met de directie betrokken worden. De directeur gaat uit van de vastgelegde informatie en vult dit aan met het verloop van de gebeurtenissen in de zorgmanager.
<u>Stap 6</u>	Indien het gedrag niet verbetert, kan er een verwijzing plaatsvinden naar het maatschappelijk zorgsysteem; JT, CJG, PIT, SJA.
<u>Stap 7</u>	Een en ander wordt zorgvuldig gedocumenteerd in ESIS
<u>Stap 8</u>	Indien het pestgedrag van de pester niet aanzienlijk verbetert en/of de ouders van het kind werken onvoldoende mee om het probleem ook aan te pakken kan de directeur van de school overgaan tot bijzondere maatregelen, als daar zijn: isoleren van de pester of een tijdelijke uitsluiting van het bezoeken van de lessen van de school met een maximum van drie dagen. Wij verwijzen hiervoor naar de procedure schorsing en verwijdering.

PEDAGOGISCHE INVULLING ALS HANDVAT VAN HET PESTPROTOCOL

Formulieren en procedures leiden op zichzelf niet tot het verdwijnen van ongewenst gedrag. Wel is het belangrijk om in zaken als pestgedrag duidelijk te monitoren hoe het verloop van een casus wordt behandeld, want er is veel tijd mee gemoeid en er zijn ook veel betrokkenen. Onderstaande tekst geeft concrete invullingen en handreikingen in het pedagogisch handelen vanuit de professionele schoolomgeving. Uiteraard hanteren wij deze naast het gebruik van de sociaal-emotionele methode Kwink.

Hulp aan het gepeste kind

De begeleiding van het gepeste kind is van groot belang. Het kind is eenzaam en slachtoffer en heeft recht op professionele zorg vanuit de school. Naast het voorkomen van nieuwe ongewenste ervaringen staat het verwerken van de ervaringen. Dit gebeurt onder andere door:

- Gesprekken met een vertrouwenspersoon, bij voorkeur de leerkracht van het kind. Bij het monitoren van ontwikkelingen is het van belang naast incidentele momenten ook vaste momenten van gesprek in te bouwen waarin het kind gevraagd wordt naar de gewenste vooruitgang. Het doel is tweeledig: zowel het signaleren van nieuwe prikkels als het verwerken van de eerdere ervaringen.

Daarnaast is het optioneel een schriftelijke verwerking door het kind te laten maken. Het kind krijgt de beschikking over een “verwerkingsschriftje” dat op elk gekozen moment door het kind kan worden ingevuld in en buiten de reguliere schooltijd om. Het gaat hier om een vertrouwelijk instrument van kind en leerkracht. Het kind krijgt op die manier de gelegenheid de traumatische ervaringen van zich af te schrijven/tekenen.

Hulp aan de pester

De pesters hebben in ons pedagogisch stelsel ook recht op hulp, zij zijn niet in staat om op een normale wijze met anderen om te gaan en hebben daar onze professionele hulp bij nodig. Die hulp kan bestaan uit de volgende activiteiten:

- Een gesprek vanuit het protocol waarin ondubbelzinnig zal worden aangegeven welk gedrag niet geaccepteerd wordt op de school.
- Een duidelijke afspraak voor een vervolgesprek op termijn ongeacht de ontwikkelingen en welke consequentie er zal volgen indien het pestgedrag toch weer voorkomt.
- Pestgedrag wordt binnen het team van de school gemeld zodat al het personeel alert kan reageren.
- De ouders worden geïnformeerd van zowel de pester als het gepeste kind.
- Van alle gesprekken met de pester en/of ouders worden verslagen gemaakt. Indien deze gesprekken geen oplossing bieden, voert de leerkracht een aantal probleemoplossende gesprekken met de leerling waarbij getracht zal worden de oorzaak van het pesten te achterhalen. Daarnaast proberen we de pester in te laten zien wat hij /zij aanricht bij het gepeste kind.
- Als het pestgedrag blijft voortduren, roept de school de hulp in van externen zoals de onderwijsbegeleidingsdienst, de jeugdgezondheidszorg of de lokale instelling voor jeugdhulpverlening. Indien dit alles niet leidt tot een verbetering zal de ouders geadviseerd worden te kijken naar een andere school voor hun kind.

Hulp aan de zwijgende middengroep en de meelopers

De zwijgende middengroep is van cruciaal belang in de aanpak van het probleem. Als de groep eenmaal in beweging is gebracht, hebben kinderen die pesten veel minder te vertellen. Deze middengroep is eenvoudig te mobiliseren, niet alleen door de leerkracht, maar ook door de ouders.

Hulp aan de ouders

...van het gepeste kind: Voor de ouders van het gepeste kind is het van belang dat de school ernst maakt met de aanpak van het pesten. Met de ouders van het gepeste kind zal overleg zijn over de aanpak en de begeleiding van hun kind.

...van de pester: De ouders van de pesters moeten absoluut op de hoogte zijn van wat er met hun kind gebeurt. Zij hebben er recht op te weten dat hun kind in sociaal opzicht bepaald zorgwekkend gedrag vertoont dat dringend verbetering behoeft.

...van de meelopers: De ouders van de zwijgende middengroep en de meelopers moeten zich bij de leerkracht kunnen melden als zij van hun kind vernemen dat er een kind gepest wordt. Ook voor ouders moet een klimaat geschapen worden waarin het duidelijk is dat de school open staat voor dit soort meldingen. Ouders kunnen hun kinderen zeggen dat zij het verschrikkelijk vinden als kinderen elkaar pesten. Dat als hun kind het ziet, het zeker niet mee moet pesten, maar stelling moet nemen. Indien het kind die stelling niet durft te nemen, het altijd aan de ouders of aan de leerkracht moet vertellen. Praten over pesten is fundamenteel iets anders dan klikken. Ouders kunnen hun kind daarin ondersteunen en begeleiden.

PROCEDURE SCHORSING EN VERWIJDERING

Zie protocol van SCOL

Hoe ontwikkelen kinderen zich sociaal-emotioneel?

Voor de diverse leeftijdsgroepen [groep 1-2](#), [groep 3-4](#), [groep 5-6](#) en [groep 7-8](#) geven we een korte schets van de ontwikkeling van kinderen: ontwikkeling/rijping, kritische momenten in de ontwikkeling en risico's. Zowel de gesignaleerde kansen als de risico's zijn indicaties voor de wenselijkheid om de betreffende aspecten een plaats te geven in het onderwijsprogramma. De ontwikkelschetsen zijn in feite profielschetsen van het gemiddelde van een bepaalde leeftijdsgroep. Daardoor is de gebruikswaarde beperkt. In de praktijk vragen deze profielschetsen om nadere invulling en differentiatie, omdat kinderen nu eenmaal grote verschillen vertonen: rijping, leeftijd, milieu. Naarmate de kinderen ouder worden, zien we deze verschillen vaak toenemen. Meer specifieke informatie krijgt u door de achtergronden van ieder kind te leren kennen. En door de ontwikkeling van de kinderen op dit terrein goed te volgen, bijvoorbeeld met een leerlingvolgsysteem (wij gebruiken de SCOljsten).

Welke leerlijnen kan ik daaraan ontleen?

De leerlijnen laten zien wat er van en door kinderen in een bepaalde leeftijdsgroep wordt verwacht. Het is aan scholen te bepalen welke aanpassingen gewenst zijn, gelet op de eigen schoolpopulatie en de sociaal-emotionele problematiek in school en in de gezinnen. Het toeschrijven van doelen aan bepaalde leeftijdsgroepen betekent niet dat andere groepen daar niet mee bezig zouden kunnen zijn. Wat in eerdere leeftijdsgroepen is geleerd, klinkt vaak in geïntegreerde vorm door in doelen/activiteiten van latere leeftijdsgroepen.

De leerlijnen zijn rechtstreeks afgeleid van de kerndoelen: leergebiedoverstijgende kerndoelen (zelfbeeld en sociaal gedrag) en de kerndoelen voor gezond en redzaam gedrag en samenleving (groepen). Daardoor zijn ze op een tamelijk globaal niveau geformuleerd.

Om ze wat meer duidelijkheid te geven, zijn ze nader gespecificeerd in vragen uit de belevingswereld van kinderen/jongeren.

Bij deze leerlijnen is het terrein sociaal-emotionele ontwikkeling verdeeld in:

- [Zelfvertrouwen](#)
Bevorderen van het zelfvertrouwen en de sociale weerbaarheid (zelfbeeld, zelfbewuste houding).
- [Gevoelens, wensen en opvattingen](#)
Leren omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van jezelf en anderen (positieve en negatieve gevoelens, seksuele gevoelens, rolneming en rolgedrag, vooroordelen en discriminatie).
- [Sociale vaardigheden en relaties](#)
Ontwikkelen van sociale vaardigheden (samenwerken, omgaan met conflicten) en relaties (vriendschap, verliefdheid, liefde).

Zelfvertrouwen

4 - 6 jaar Ontdekken dat iedereen uniek is.

Hoe zie je eruit? Hoe weten anderen dat jij het bent? Waaraan herken je anderen? Waarin lijkt je op anderen, of juist niet? Wat is speciaal aan jou en anderen? Wat is gelijk? Waar hou je van? En anderen? Wat vind je leuk of fijn? Wat zijn je hobby's? Van wie hou je of wie vind je aardig? Wie zijn je vriendjes? Waarom vind je iemand eigenlijk aardig? Wat vinden anderen aardig aan jou?

6 - 8 jaar Ontdekken de eigen mogelijkheden, kenmerken, wensen, gevoelens, beperkingen en voorkeuren.

Hoe weten anderen dat jij het bent? Waaraan kunnen ze je herkennen? Waarin lijkt je op anderen, of juist niet? Wat is er speciaal aan jou en anderen? Wat is hetzelfde? Hoe voelt het dat je anders bent dan anderen? Waarin lijken mensen op elkaar? Wat vind je fijn, waaraan heb je een hekel? Wat zijn je hobby's? Wat kun je al? Wat kun je (nog) niet, maar wil je wel graag? Hoe kun je dat bereiken?

Wat mag je (nog) niet, maar wil je wel? Hoe kan dat veranderen?

Van wie houd je of wie vind je aardig? Waarom vind je iemand aardig? Wat vinden anderen aardig aan jou?

8 - 10 jaar Ontdekken dat veel eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden en ontwikkelen een zelfbewuste houding.

Hoe ben je veranderd sinds je een baby en peuter was? Waardoor ontstaan die veranderingen? Wat kun je nu wel, wat je eerder niet kon? Hoe voelt het als je iets gedaan hebt wat nieuw voor je was of heel moeilijk? Hoe kun je gevoelens van verlegenheid en onzekerheid steeds meer de baas worden?

Kun je op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen?

10 - 12 jaar Ontdekken dat veel eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden en ontwikkelen een zelfbewuste houding.

Wat vind je van de veranderingen die er in en aan jouw lichaam en dat van anderen optreden? Verlopen die veranderingen bij jou hetzelfde of anders dan bij je vrienden? Wie en wat is belangrijk voor je? Waar ben je goed in? Waar maak je je zorgen over? Wat zijn je toekomstverwachtingen? Maak je je zorgen over je toekomst? Wat kun je daaraan veranderen?

Kun je op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen? Waar ben je al verantwoordelijk voor? Wat vind je daarvan?

Gevoelens, wensen en opvattingen

4 - 6 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Staan open voor gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Ontdekken dat er verschillen in opvattingen bestaan.
- Zien in dat thuis, op school en op straat verschillende regels nodig zijn.

Wat maakt je blij of verdrietig? Wat doe je als je geplaagd wordt? Hoe voel je je als iemand dood gaat? Wat kun je doen om je weer beter te voelen? Waarom wordt je wel eens boos? Wanneer ben je flink en durf je wel en wanneer ben je bang? Wie kan je dan helpen? Wat doe je als je je alleen voelt? Wat doe je als niemand je aardig vindt? Wat doe je als je geen vriend(innet)je hebt? Hoe kun je vriend(innet)jes maken?

Wat vind jij mooi/lelijk, fijn/vervelend, lekker/vies, gewoon/raar, goed/slecht? En wat vinden anderen? Welke regels gelden er thuis, op school, op straat? Welke verschillen zijn er en wat is de zin van die regels?

6 - 8 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Staan open voor gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Kunnen zich inleven in gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Zien in dat regels door mensen zijn bedacht en ook door mensen kunnen worden veranderd of afgeschaft.

Wanneer was je boos, verdrietig of juist blij? Wanneer was je verlegen of onhandig? Wanneer ben je flink en durf je iets wel en wanneer juist niet? Hoe kun je weten hoe iemand zich voelt? Hoe weten anderen hoe jij je voelt? Waaraan kun je dat zien of horen? Hoe kun je dat vragen? Hoe kun je iemand blij of juist boos maken?

Wat vind jij mooi/lelijk, fijn/vervelend, lekker/vies, gewoon/raar, goed/slecht? Hoe kun je te weten komen wat anderen vinden? Wat wil je wel of niet en waarom? Hoe kun je weten wat anderen willen? Welke regels ken je? Door wie zijn die regels bedacht en waarom? Worden regels wel eens veranderd of afgeschaft en waarom?

8 - 10 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Kunnen zich inleven in gevoelens, wensen en opvattingen van anderen.
- Houden rekening met de ander en staan open voor de opvattingen van anderen.
- Onderkennen vooroordelen en discriminatie.
- Ontdekken de relatie tussen rol en verwachtingspatroon en de wijzigingen in beide onder invloed van tijd en (sub)cultuur.

Hoe voel je je als je iemand verliest die veel voor je betekent (door verhuizing, dood, ruzie en dergelijke)? Wie kan je helpen? Wat kun je doen om dat verdriet beter aan te kunnen? Wie kun je in vertrouwen nemen als je een vervelend geheim hebt, ergens heel erg bang voor bent of als iemand je pijn probeert te doen?

Hoe kun je rekening houden met anderen? Wat kun je doen als je jaloers bent? Hoe kun je gevoelens, wensen en opvattingen uiten? Helpt het als je je gevoelens, wensen en opvattingen uit? Wanneer voel je je verlegen, onzeker, eenzaam, in de steek gelaten? Wat kun je daar aan doen? Hoe kun je anderen helpen die daar last van hebben? Hoe denk je over mensen die anders zijn dan jij of die je niet goed kent? Hoe anders zijn ze en waarin zijn ze gelijk? Wordt het beeld dat je van anderen hebt soms ook bepaald door vooroordelen en hoe ontstaan die? Hoe kun je dat beeld eerlijker maken? Gedraag je je hetzelfde tegenover je vader, moeder, juf, meester, broer, zus, vriend, bakker, enzovoort? Hoe komt dat en wat vind je daarvan? Gedragen meisjes zich in

bepaalde situaties anders dan jongens? Wat vind je daarvan? Is het nu anders dan vroeger? Is het overal zo?

10 - 12 jaar

- Gaan bewust om met gevoelens, wensen en opvattingen en kunnen deze voor anderen begrijpelijk uiten.
- Houden rekening met de ander en staan open voor de opvattingen van anderen.
- Houden rekening met verschillen en overeenkomsten tussen etnische groepen.
- Noemen uitingsvormen van discriminatie en weten waardoor discriminatie kan ontstaan.
- Zien in hoe sekse-rollen ontstaan en worden aangeleerd.

Wanneer voel je je goed, sterk, vol zelfvertrouwen, humeurig, onzeker, verliefd, (on)aantrekkelijk, verlegen? Wat kun je doen om jezelf te helpen? Hoe kun je anderen helpen? Wie kun je om hulp vragen als je met problemen rondloopt? Hoe kun je rekening houden met anderen? Hoe kun je vriendschappen in stand houden en versterken? Wat kun je doen als je je buitengesloten voelt? Zijn je houding en je gevoelens ten opzichte van meisjes of jongens aan het veranderen? Hoe komt dat?

Hoe kun je andere mensen leren kennen en begrijpen? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen mensen uit verschillende etnische groepen? Hoe kun je daarmee rekening houden? Kun je voorbeelden geven van discriminatie en hoe zou dat ontstaan kunnen zijn?

Hoe komt het dat meisjes/vrouwen zich in bepaalde situaties anders gedragen dan jongens/mannen?

Sociale vaardigheden en relaties

4 - 6 jaar

- Zien in hoe conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan en welke oplossingen mogelijk zijn.
- Ervaren dat mensen in een groep van elkaar afhankelijk zijn en elkaar nodig hebben.
- Kennen verschillende leefvormen.

Heb je wel eens ruzie? Waarom? Wat voel je of denk je dan? Hoe kun je zo'n ruzie weer goed maken? Wat voel je en doe je als je ziet dat anderen ruzie maken?

Hoe kun je samenwerken? Wat moet je dan afspreken? Waarom heb je elkaar nodig? Kun je opkomen voor jezelf?

6 - 8 jaar

- Zien in hoe conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan en welke oplossingen mogelijk zijn.
- Zien in dat conflicten veroorzaakt worden door tegenstellingen in belangen, opvattingen en gevoelens.
- Ontdekken dat iedereen deel uitmaakt van verschillende groepen waarin verschillende rollen worden vervuld.

Heb je wel eens ruzie en waarom? Waar gaan ruzies over? Hoe kun je zo'n ruzie oplossen? Is ruzie ook wel eens ergens goed voor? Kun je ruzie voorkomen en hoe?

Pest je wel eens en waarom? Word je wel eens gepest en waarom? Hoe voel je je als je

gepest wordt. Wat doe je als je ziet dat er gepest wordt? Waar hoor je bij?
Hoe gedraag je je in verschillende situaties?

8 - 10 jaar

- Kunnen omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden.
- Kunnen samenwerken in een groep.

Hoe kun je meningsverschillen en belangentegenstellingen oplossen op een voor alle partijen aanvaardbare manier? Hoe kun je conflictsituaties oplossen die zijn ontstaan door negatieve gevoelens (jaloerie, afkeer, enzovoort)?

Kun je bij het samenwerken in een groep taken verdelen en uitvoeren, afspraken maken en nakomen, hulp vragen en accepteren?

10 - 12 jaar

- Kunnen omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden.
- Kunnen samenwerken in een groep.
- Geven van de diverse leefeenheden kenmerken, overeenkomsten en verschillen aan.

Kun je conflictsituaties in je eigen omgeving oplossen op een voor alle partijen aanvaardbare manier?

Kun je bij het uitvoeren van taken in een groep plannen maken en de uitvoering organiseren?

Welke leefeenheden ken je? Wat zijn daarvan de kenmerken en in welk opzicht lijken ze op elkaar of zijn ze verschillend?

Stappenschema time-in

1	Waarschuwing	
2	Het lukt niet en ik mag kiezen: ik doe het anders of gelijk time- in	
3	Het lukt niet: ik krijg een time-in	
4	Na 15 minuten: ik mag terug naar mijn eigen plek	
5	Het gaat goed!	

Stappenschema time-out

1	Waarschuwing na time-in	
2	Het lukt niet en ik mag kiezen: ik doe het nu echt anders of gelijk time-out.	
3	Het lukt niet: ik krijg een time-out	
4	Na 15 minuten: ik mag terug naar de klas en doe goed mee.	
5	Het gaat goed!	
6	Het gaat mis: ik heb 2x een time-out deze week. Ik vul 'het gaat mis' formulier in en heb een gesprek met de juf/meester.	

Bijlage III Formulier gemiste kans en laatste kans

Formulier: het gaat mis		
Naam:	Groep:	Datum:
Wat is er gebeurd?		
Waar is het gebeurd?		
Wie waren er bij?		
Wat heb je gedaan/gezegd?		
Hoe had het kunnen voorkomen?		
Hoe ga je het probleem oplossen?		
Wat heb je ervan geleerd?		
Opmerking leerkracht		
Opmerkingen ouders		

Geef dit formulier morgen aan je leerkracht.

Formulier: laatste kans**Naam:****Groep:****Datum:****Wat is er gebeurd?****Waar is het gebeurd?****Wie waren er bij?****Wat heb je
gedaan/gezegd?****Hoe had het kunnen
voorkomen?****Dit is jouw laatste kans,
hoe ga je ervoor zorgen
dat het niet meer
gebeurt?****Hoe ga je het oplossen?****Opmerking leerkracht****Opmerkingen ouders**

Geef dit formulier morgen aan je leerkracht.

Bijlage IV Kader (voorbeeld)

Gedragskader van x

Wat willen wij zien?

1. Ik volg de instructies op die leerkrachten mij geven.
2. Ik hou me bezig met mezelf en mijn opdracht.
3. Ik hou mijn handen bij mezelf en bij mijn eigen spullen.
4. Ik spreek met nette woorden.

Wat doen wij?

1. We geven duidelijke en eenduidige instructies aan x en alle leerkrachten kennen het kaartjessysteem:

 Tijdens de les contact zoeken met anderen? 1x mondelinge correctie	→	
 (Ongepast) Door de les heen praten op een verkeerd moment? 1x mondelinge correctie	→	
 Brutaal reageren tegen een volwassene? In discussie gaan? 1x mondelinge correctie	→	
 Schelden, duwen, schoppen, slaan, spel verstoren van anderen	→	
 Te geroel	→	
 Je werkt buiten de klas voor de rest van de dag aan een tafel bij juf Evi	→	
 Je rood	→	Schorsing van één dag
 Nog 1x rood	→	Schorsing van 2 dagen

2. Basisschool De Wereldwijzer handelt volgens het gedragsprotocol; na x schorsing volgt verwijdering van Basisschool De Wereldwijzer.

Kader van ouders

1. Ouders zorgen ervoor dat x op school is (uitgerust, zodat hij zich kan richten op zijn werk)
2. Ouders lezen het heen-en-weer gesprekje in Social Schools zodat het duidelijk is hoe de schooldag is verlopen. Ze geven aan dat het gelezen is.

Leiden,

Leerling x	Ouders	Leerkrachten

Bijlage V Stappenplan begeleiding op gedrag

De doelstelling van dit stappenplan is het signaleren en het planmatig werken met gedragsproblemen volgens een eenduidige werkwijze door leerkrachten op Basisschool De Wereldwijzer.

Planmatig weergegeven:

	Groep	Leerling	School
1. Gegevens verzamelen	Afname SCOL - LeerlingSCOL		
2. Aanknopingspunten opsporen	Groepssoverzichten analyseren	Leerlingoverzichten analyseren	Schooloverzichten analyseren
3. Doel formuleren, mogelijkheden aanpak inventariseren en keuze maken	Groepsplan maken	Zo nodig individueel handelingsplan maken, eventueel nadere diagnostiek of verwijzing	Schoolbeleidsplan maken
4. Gekozen aanpak uitvoeren	Groepsplan uitvoeren	Individueel plan uitvoeren	Beleidsplan uitvoeren
5. Evalueren of het doel bereikt is	Via eigen evaluatie (als het om kleine doelen en een korte periode gaat) of via tweede SCOL-afname		
(cyclus herhalen)			

Stap 1:

Wij maken voor groep 3 t/m 8 gebruik van de SCOL als signaleringsinstrument. Als leerlingen uitvallen op sociaal-emotioneel gebied wordt de leerling ‘individueel’ besproken. Op initiatief van de leerkracht kan dit zowel buiten de groepsbespreking om als tijdens de groepsbespreking worden aangekaart bij de IB-er.

Stap2:

Aan de hand van een eerste screening van de SCOL of eerdere bevindingen van de leerkracht, bepaalt de IB-er of er sprake is van een groepsprobleem of dat alleen individuele leerlingen een gedragsprobleem hebben. Dit kan in een groep uiteraard naast elkaar bestaan.

Stap 3:

Wanneer er sprake is van een groepsprobleem, bepaalt de IB-er of er een groepsplan voor sociaal-emotionele ontwikkeling moet komen. Dit groepsplan wordt door de leerkracht -evt. met hulp van de IB-er- gemaakt. In eerste instantie wordt gebruikt gemaakt van het methodemateriaal “Kwink”, vervolgens kan er ander remediërend materiaal worden ingezet.

Net als bij RT worden de ouders op de hoogte gebracht middels een brief. In de brief wordt vermeld aan welke gedragscategorie er met de groep extra aandacht wordt besteed.

Wanneer er sprake is van een individuele leerling met een gedragsprobleem wordt bepaald of er een handelingsplan moet komen. Het format ‘handelingsplan’ uit ESIS wordt hiervoor gebruikt. Het handelingsplan wordt door de leerkracht en/of IB-er besproken met de ouders en er wordt een handtekening onder het handelingsplan gezet ter kennisgeving.

Stap 4:

Wanneer de IB-er de hulp of expertise van een gedragsspecialist op schoolniveau wil inzetten, kan dat vanuit het Expertteam. Hij/zij kan meedenken en adviezen geven gericht op de aanpak. Op aanvraag van de IB-er kan er een observatie in de groep worden ingezet. Het uitgangspunt hierbij is de hulpvraag van de leerkracht. Dit kan een groepsobservatie of een observatie zijn die gericht is op een individuele leerling. Soms is een observatie niet nodig en volstaat een gesprek met de leerkracht aan de hand van gerichte vragen.

Stap 5:

Wanneer de gedragsspecialist (AED; vanuit het Expertteam) wordt ingezet om te observeren in de groep of een gesprek te voeren met de leerkracht, heeft dit als doel een objectief beeld te verkrijgen over de interactie leerling-leerkracht en/of het geven van aanvullende informatie. Het uitgangspunt hierbij is de hulpvraag van de leerkracht.

Het groepsplan gedrag of het handelingsplan gedrag voor de individuele leerling kan worden uitgevoerd.

Stap 6:

De evaluatie van het groepsplan of handelingsplan vindt tussentijds plaats of tijdens de volgende groepsbespreking met de IB-er en de leerkracht.

N.B. Naast de bovenstaande stappen, kan een kind voor een traject met interne of externe hulpverlening worden aangemeld. Bijvoorbeeld bij het JT of een weerbaarheidstraining. Dit loopt te allen tijde via de IB-er.